

УДК 351.82:32.

Зілінська А.С

Магістр факультету консалтингу та міжнародного бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Теоретичні основи ефективного формування бюджетної політики України

Zilinska A.C.

Master of the Faculty of Consulting and International Business, Kharkiv National University of Economics named after Semen Kuznets

Theoretical Foundations of Effective Formation of Budget Policy of Ukraine

Анотація. В статті визначено сутність поняття «бюджетна політика» шляхом аналізу існуючих визначень поняття «бюджетна політика», зроблено спробу надати власне визначення поняття «бюджетна політика». На відмінну від існуючих дефініцій, дане визначення відображає всі аспекти бюджетної політики. При плануванні бюджетної політики держава має прагнути забезпечити фінансову та соціальну стабільність у суспільстві, враховуючи сукупність національних, історичних, політичних, соціально-економічних та інших особливостей розвитку держави. Виокремлено особливості формування бюджетної політики через функціональне призначення. Серед окреслених функцій основне місце займає регуляторна функція. Сформульовано мету та завдання бюджетної політики. Практична реалізація сукупності мети та завдань бюджетної політики націлена на підвищення рівня добробуту населення, дотримання усіх соціальних стандартів, забезпечення населення суспільними благами. Саме тому розглянуто чинники, що впливають на формування бюджетної політики. Сформульовано та визначено умови формування бюджетної політики. Для дослідження практики формування ефективної бюджетної політики держави визначено вимоги для підвищення ефективної бюджетної політики. Саме ці вимоги і дають змогу визначити основні напрями, які повинна розв'язувати бюджетна політика держави в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи та підвищити її ефективність.

Ключові слова: бюджетна політика, формування бюджетної політики ефективність, ефективна бюджетна політика,

Summary. The article defines the essence of the concept of "fiscal policy". The present definition of "fiscal policy" has been analyzed and an attempt has been made to provide the definition of "fiscal policy" itself, therefore the author proposes the following definition of this notion. Budget policy is a combination of state measures related to the mobilization and distribution of budgetary funds and the rational organization of budgetary relations, carried out in order to ensure the functioning of the state and meet the social and economic needs of society. In contrast to existing concepts, this definition reflects all aspects of fiscal policy. When planning fiscal policy, the state should strive to ensure financial and social stability in society, taking into account a set of national, historical, political, socio-economic and other features of the state's development. The peculiarities of fiscal policy formation through functional purpose are singled out. Among the above functions, the main function is the regulatory function. The purpose and objectives of the budget policy are formulated. The practical implementation of the set of objectives and objectives of the budget policy is aimed at raising the level of welfare of the population, adhering to all social standards, and providing the population with public goods. That is why factors influencing the formation of fiscal policy are considered. Formulated and defined conditions for budget policy formation. To study the practice of forming an effective fiscal policy of the state, requirements have been set for improving the effective fiscal policy. It is these requirements that make it possible to determine the main directions that should be solved by the state budget policy in order to overcome the consequences of the global financial crisis and increase its efficiency.

Keywords: fiscal policy, fiscal policy-making efficiency, effective fiscal policy.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкової економіки бюджетна політика як складова економічної політики повинна бути націлена на проведення модернізації економіки, створення сприятливих умов для підвищення її ефективності та конкурентоспроможності, реалізацію програм довгострокового розвитку країни, підвищення добробуту населення, зменшення

рівня інфляції, поліпшення інвестиційного клімату тощо. Таким чином, формування ефективної бюджетної політики України має відповідати як тактичним цілям, так і довготривалим перспективам збалансованого розвитку суспільства. На сьогодні виникає необхідність у формування ефективної бюджетної політики як складової фінансової політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи формування бюджетної політики розглядалися у працях багатьох вітчизняних учених, таких як: Г. Возняк [1], О. В. Дем'янишин [2], Л. Лисяк [3], Ю. Радіонов [4], О. Лютий [5], Л. Бабич [6], І. Плужников С. [7], С. Юрій [9], Н. Богомолова [10], М. Тарасюк [11]. Проте існує певна плутанина в теоретичних основах формування бюджетної політики, а саме, незважаючи на значні наукові дослідження у цій сфері, є доцільним розглянути окремі теоретичні аспекти формування ефективної бюджетної політики, що відповідають сучасним реаліям та обґрунтувати основні напрями бюджетної політики на перспективу з метою забезпечення збалансованості та стійкості бюджетної системи держави, що зумовило актуальність теми дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження існуючих теоретичних основ щодо формування ефективної бюджетної політики, вплив зовнішніх і внутрішніх чинників та формування пропозицій щодо напрямів зміцнення бюджетної політики України.

Відповідно до визначеної мети в роботі поставлено такі завдання:

1. визначити сутність поняття «бюджетна політика»;
2. розглянути функції, мету та завдання бюджетної політики;
3. виокремити чинники формування бюджетної політики;
4. визначити умови формування бюджетної політики;
5. дослідити вимоги для підвищення ефективності бюджетної політики;
6. узагальнити напрями підвищення ефективності бюджетної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриття теоретичних основ формування бюджетної політики доцільно розпочати з визначення сутності поняття «бюджетна політика». Відповідно до В. Дем'янишина, бюджетна політика держави – це діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин та засобів бюджетної тактики для їх досягнення і застосування [2].

Лютий Ю.Д., Бабич Л.Н. акцентують увагу на практичних аспектах бюджетної політики, наголошуючи, що вона спрямована на формування бюджету держави, його збалансування та розподіл бюджетних коштів, і до бюджетної політики відносять визначення засад бюджетного устрою країни, бюджетної системи та міжбюджетних відносин [5, 6]. Кожен з вчених дає різну трактовку даного поняття, але ні в одному з цих визначень не враховано, що це сукупність заходів щодо розподілу бюджетних коштів, тому автором запропоновано наступне визначення даного поняття. Бюджетна політика є сукупністю заходів держави, пов'язаних з мобілізацією та розподілом бюджетних коштів і раціональною організацією бюджетних відносин, що здійснюються з метою забезпечення функціонування держави та задоволення соціальних та економічних потреб суспільства. На відмінну від існуючих понять, дане визначення відображає всі аспекти бюджетної політики.

При плануванні бюджетної політики держава має прагнути забезпечити фінансову та соціальну стабільність у суспільстві, враховуючи сукупність національних, історичних, політичних, соціально-економічних та інших особливостей розвитку держави [4]. Саме тому, особливості формування бюджетної політики проявляються через її функціональне призначення (рис. 1).

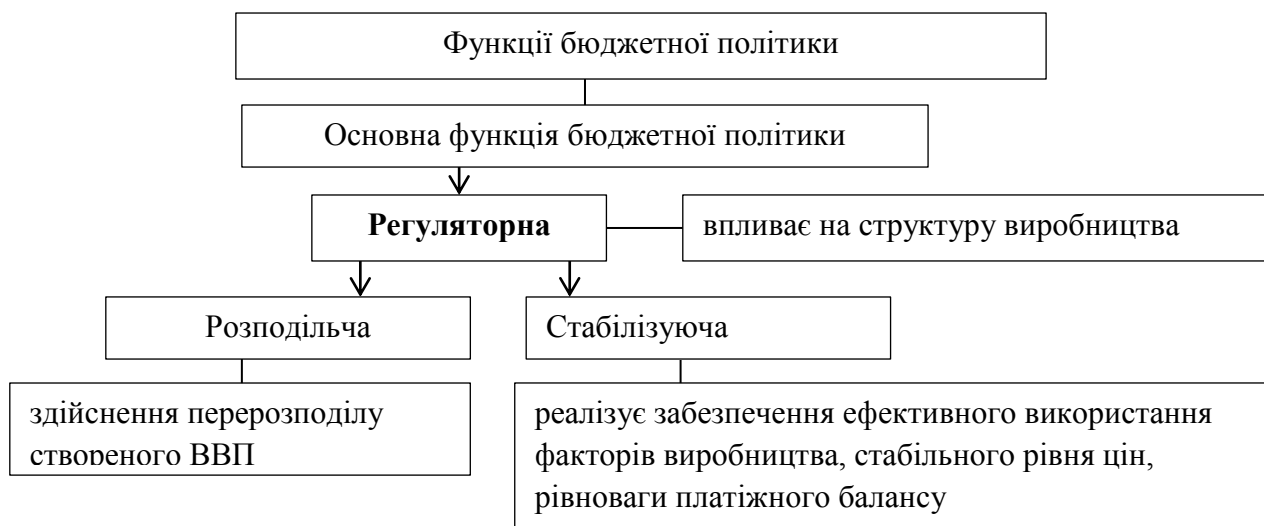

Рис. 1. Основні функції бюджетної політики [4, 5].

Як видно з рис. 1, серед окреслених функцій основне місце займає регуляторна функція. Саме вона впливає на параметри інших функцій,

здійснюючи регулювання з метою стабілізації соціально-економічних процесів та зміни обсягів перерозподілу валового внутрішнього продукту.

Проте, найважливішою проблемою бюджетної політики є поєднання цих суперечливих, але взаємозв'язаних між собою функцій бюджетної політики в умовах обмеження бюджетних ресурсів та наявності специфічних інтересів різних соціальних груп населення [5].

Вирішення проблеми можливе за умов чіткого формулювання мети і завдань, бюджетної політики. Визначивши функції бюджетної політики, необхідно сформулювати її завдання, вітчизняною фінансовою наукою сформульовані та завдання бюджетної політики (рис. 2).

Рис. 2. Мета та завдання бюджетної політики (узагальнено автором на основі робіт [2, 5])

Практична реалізація сукупності мети та завдань бюджетної політики націлена на підвищення рівня добробуту населення, дотримання усіх

соціальних стандартів, забезпечення населення суспільними благами. Саме тому розглянуто чинники, що впливають на формування бюджетної політики (рис. 3).

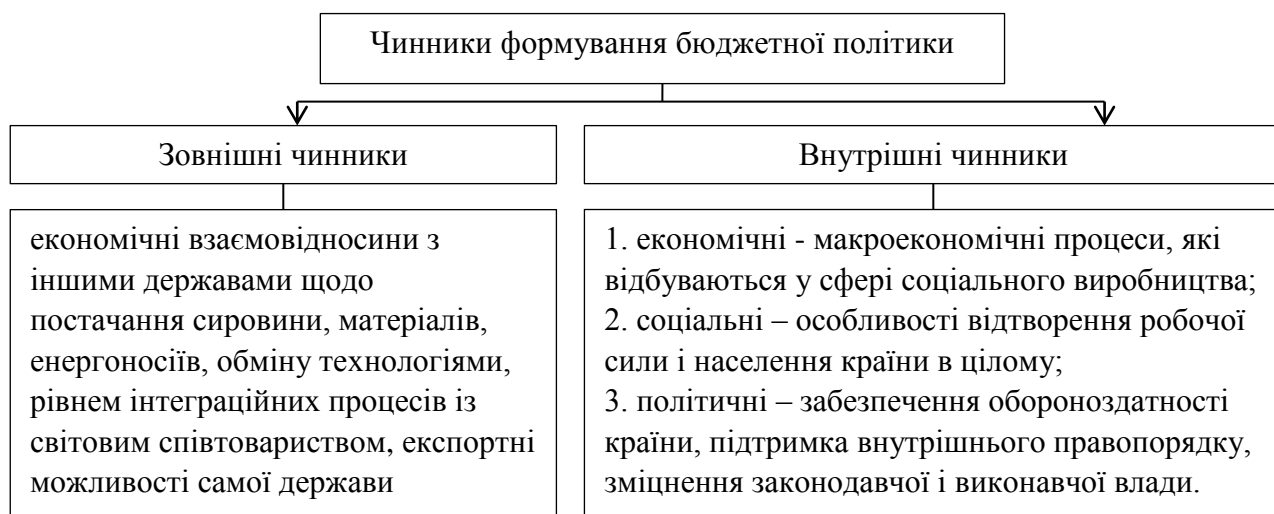

Рис. 3. Чинники формування бюджетної політики України (узагальнено автором на основі робіт [3, 8, 11])

Формуючи бюджетну політику, держава зобов'язана дотримуватися таких основних умов [12]:

1. врахування вимог усіх об'єктивних економічних законів і закономірностей розвитку суспільства;
2. вивчення і врахування попереднього досвіду господарського, фінансового і бюджетного розвитку;
3. вивчення і врахування досвіду інших країн;
4. врахування конкретного етапу розвитку суспільства, особливостей внутрішнього та міжнародного становища;
5. дотримання комплексного підходу до розробки і реалізації заходів бюджетної політики, політики у галузі фінансів тощо.

Визначивши умови формування бюджетної виокремлено основні підходи щодо формування ефективної бюджетної політики (рис. 4).

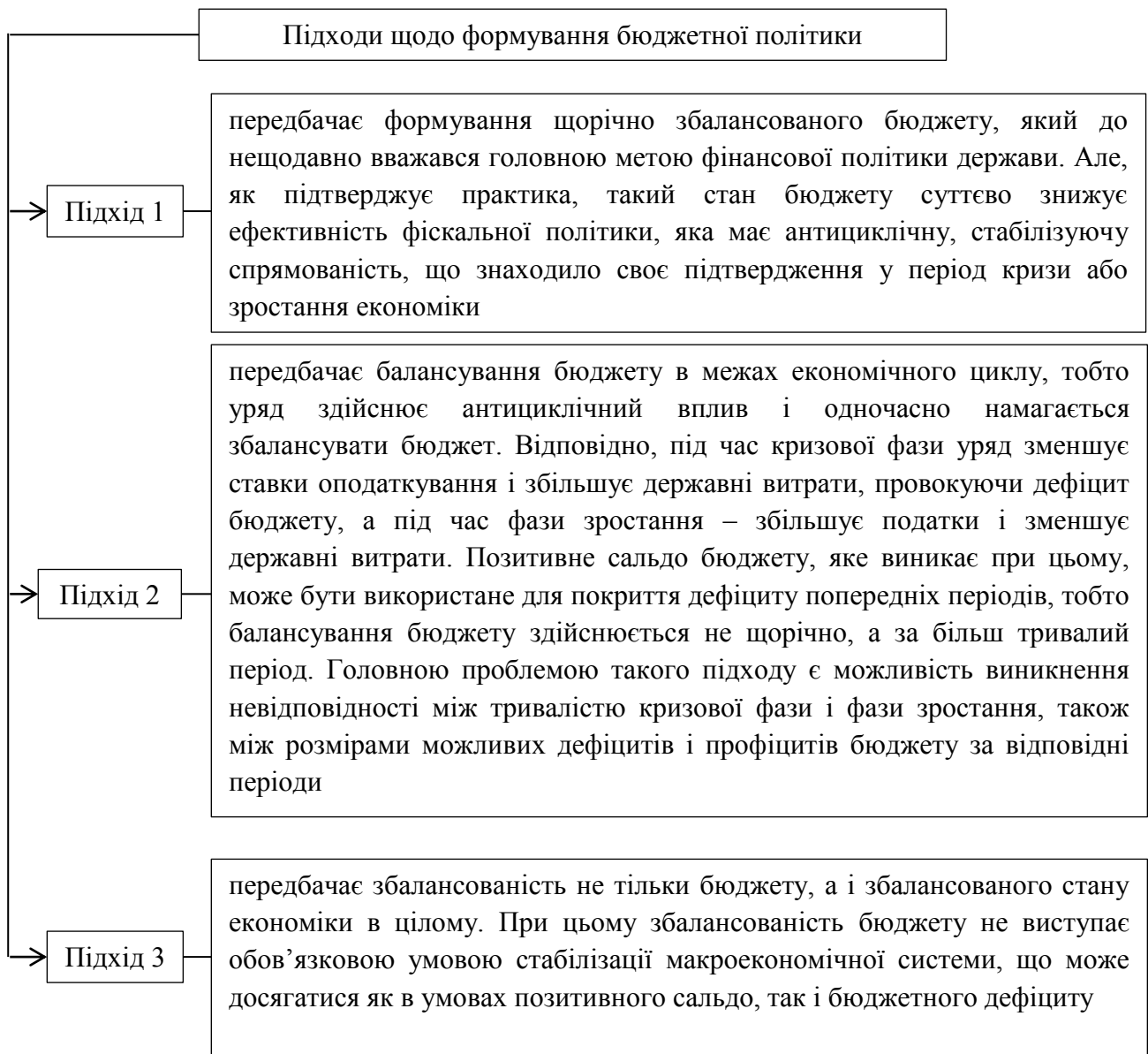

Рис. 4. Підходи щодо формування бюджетної політики [10]

Як видно з рис. 4. другий і третій підходи зорієнтовані на бюджетний дефіцит, який в рамках бюджетної політики має покриватися за рахунок відповідних джерел, вивільнення бюджетних коштів на заходи, які можуть дати довгостроковий економічний ефект [10].

Такі вивільнені бюджетні кошти являють собою бюджетні інвестиції, тобто бюджетні ресурси, які спрямовуються не на споживання, а на створення активів довгострокового користування з метою отримання економічного та соціального ефекту у перспективі [3].

Перед тим як визначити напрями формування ефективної бюджетної політики, визначимо поняття ефективності. З позиції економіки ефективність –

це співвідношення отриманого результату від певних заходів до витрат на їх реалізацію. З позиції бюджетної політики держави під ефективністю варто розуміти ефект від надання бюджетних послуг населенню. Відповідно оцінка ефективності бюджетної політики представляє собою співставлення обсягів бюджетних витрат з результатами витрачання бюджетних коштів [7]. Проблема формування ефективної бюджетної політики полягає в її науковому обґрунтуванні: наскільки вона базується на фундаментальних теоретичних засадах, виходячи з певної фінансової доктрини держави.

Дослідження практики формування ефективної бюджетної політики України вимагає забезпечення ключовим вимогам, які зображені на рис. 6.

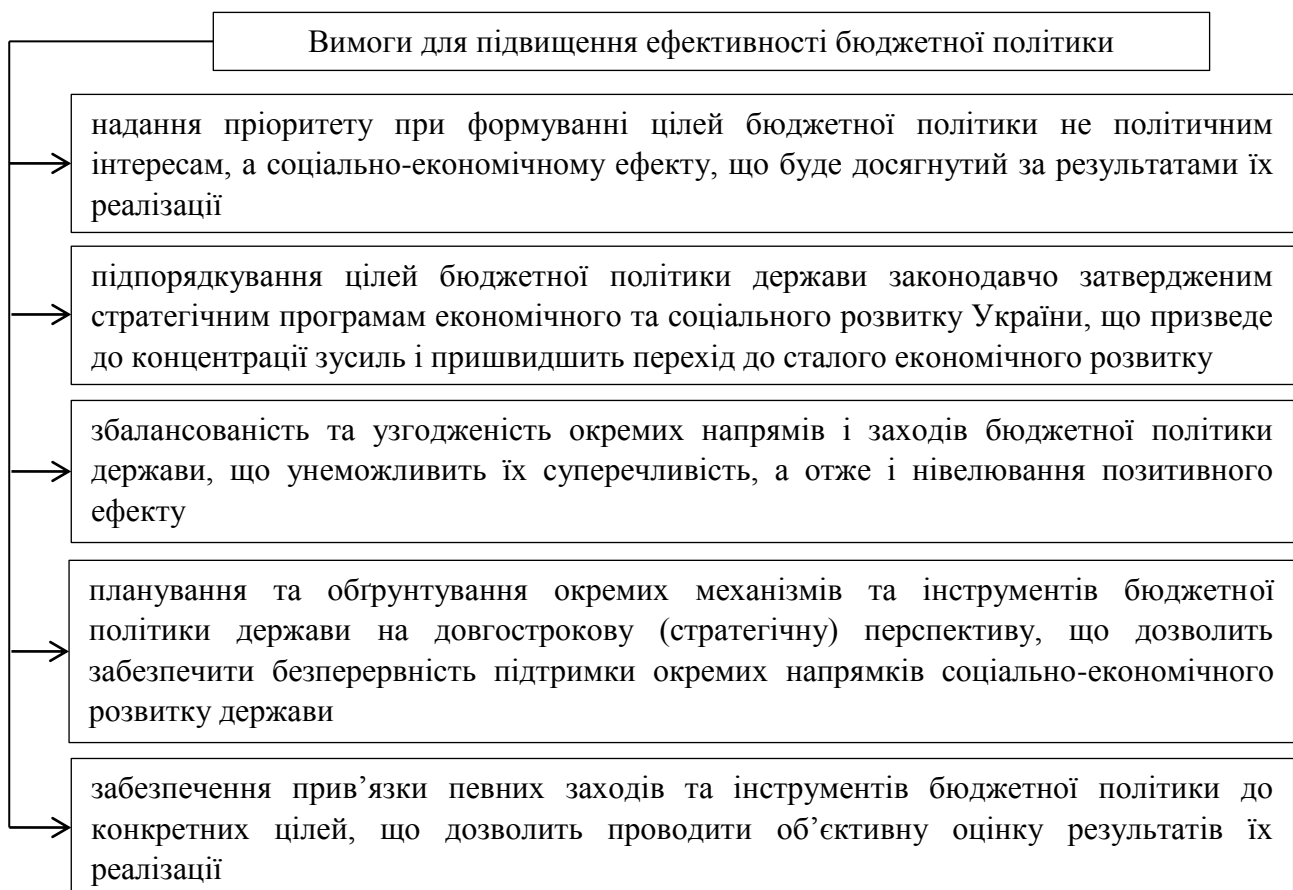

Рис. 6. Вимоги для підвищення ефективності бюджетної політики [8]

Значна кількість вітчизняних і зарубіжних науковців присвятили свої дослідження проблемі вдосконалення ефективної бюджетної політики держави та забезпеченню умов для подолання наслідків світової фінансової кризи і створенню умов для динамічного економічного зростання.

Саме ці вимоги і дають змогу визначити основні напрями, які повинна розв'язувати бюджетна політика держави в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи та підвищити її ефективність. Підвищення ефективності бюджетної політики в Україні потребує вжиття такого комплексу заходів (рис. 7).

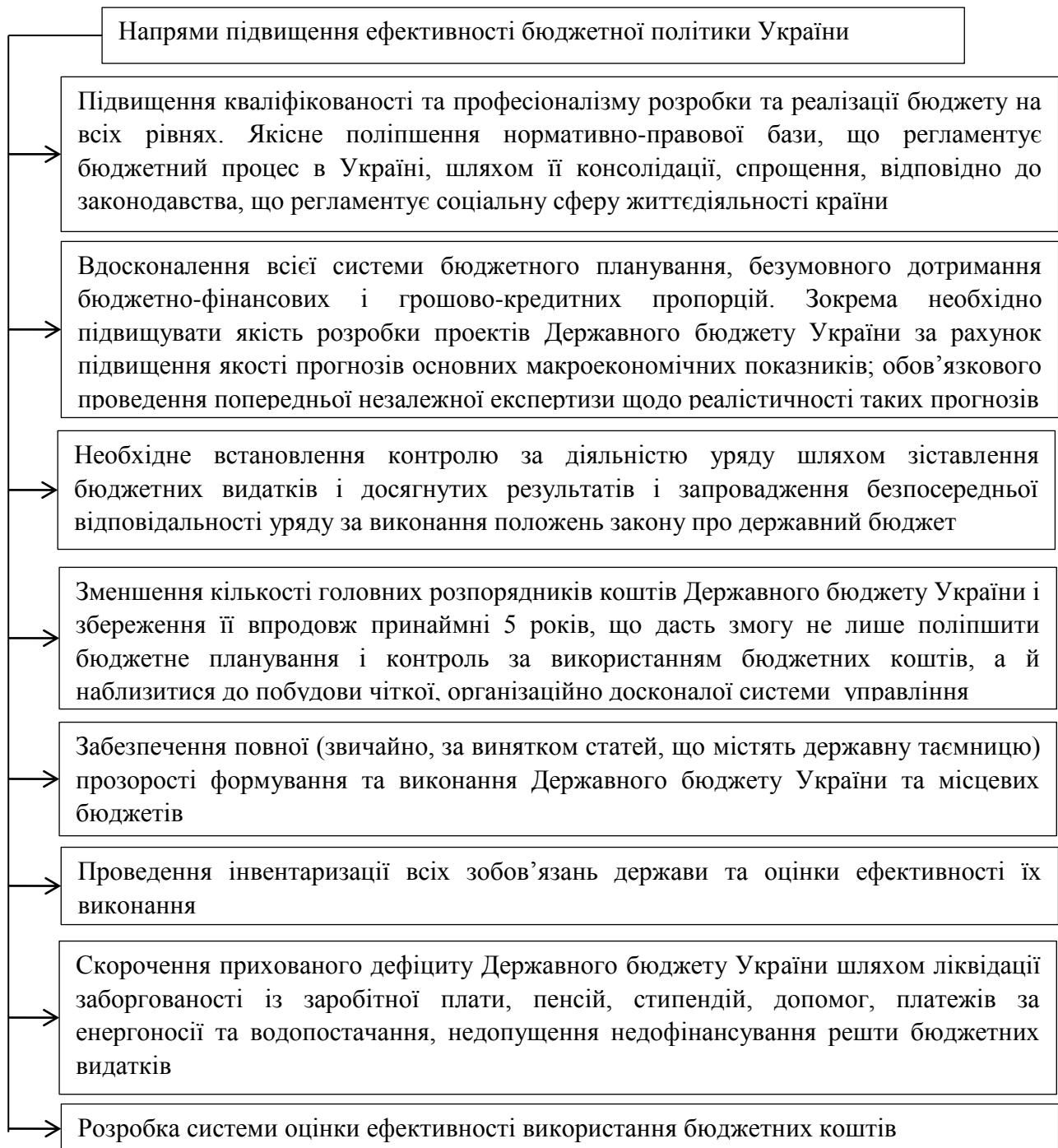

Рис. 7. Напрями підвищення ефективності бюджетної політики України (узальнено автором [2, 4, 8, 11])

Таким чином, завдяки узагальненим напрямам ефективності бюджетної політики, бюджетна політика матиме позитивну динаміку.

Висновки. За допомогою аналізу визначення теоретичних основ формування ефективної бюджетної політики, визначено наукову новизну відповідно поняття «бюджетна політика», а саме, те, що ні в одному з наведених визначень не враховано, що це сукупність заходів щодо розподілу бюджетних коштів, тому автором було запропоновано наступне визначення даного поняття. бюджетна політика є сукупністю заходів держави, пов'язаних з мобілізацією та розподілом бюджетних коштів і раціональною організацією бюджетних відносин, що здійснюються з метою забезпечення функціонування держави та задоволення соціальних та економічних потреб суспільства». На відмінну від існуючих підходів, дане визначення поняття відображає всі аспекти щодо врахування сукупності заходів розподілу бюджетних коштів бюджетної політики. Також було узагальнено та запропоновано напрями, щодо підвищення ефективності бюджетної політики.

Література:

1. Возняк Г.В. Бюджетна політика та її вплив на економічний розвиток регіону: теоретичні аспекти / Г.В. Возняк // БізнесІнформ. – 2013. – № 9. – С. 10-14.

2. Дем'яшин В.Г. Формування і реалізація бюджетної доктрини України: автореф. на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук: спец. 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит» / В.Г. Дем'яшин. – Тернопіль. 2010. –284 с. : іл., табл. – Бібліогр. : С. 34-39.

3. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія / Л.В. Лисяк. – К. : Фінанси України, 2009. – 600 с.

4. Радионов Ю. Д. Бюджетная политика Украины: проблемы и пути модернизации // Экономика: мировой исторический опыт и современные проблемы : монография. Кн. 2. – Ставрополь, 2013.

5. Лютий І.О. Формування бюджетної політики економічного зростання / І.О. Лютий, Л.М. Демиденко // Фінанси України. – 2013. – №10. – С.3-59.

6. Бабич Л.Н. Особливості формування сучасної бюджетної політики в Україні / Л.Н. Бабич // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №1(139). – С.

159-161.

7. Плужников І.О. Механізм формування державної бюджетної політики в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / І.О. Плужников. – Суми – 2013.– 214 с.

8. Крисоватий А.І. Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку: монографія / А.І. Крисоватий // Наукова думка. – Тернопіль. – 2015. – 460 с

9. Юрій С. Вдосконалення бюджетної політики України в умовах застосування програмно-цільового методу адміністрування державних видатків: монографія / С. Юрій, В. Павлюк // Формування ринкової економіки в Україні. – Суми. – 2014. – 289 с.

10. Богомоллова Н.І. Ефективність бюджетної політики в системі фінансової безпеки держави / Н.І. Богомоллова // Ефективна економіка. – 2011. – № 2 (11) – С. 126-128.

11. Тарасюк М.В. Методологічні засади формування бюджетної політики / М.В. Тарасюк // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 5 (15). – С. 309–313.

References.

1. Wozniak G.V. (2013) , “ Budget policy and its influence on the economic development of the region: theoretical aspects ” , BiznesInform . – 2013 . vol. 9 , pp. 10-14.

2. Demyashin B.G. (2010) , “ Formation and implementation of the budget doctrine of Ukraine ” , Ph.D. Thesis , Money, finance and credit , Ternopil , Ukraine.

3. Lysiak L.V. (2009) , “ Biudzhetna polityka u systemi derzhavnoho rehuliuвання sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy ” [Budget policy in the system of state regulation of social and economic development of Ukraine] Finance of Ukraine , Kyiv , Ukraine.

4. Radionov Yu.D. (2013) , “ Bjudzhetnaja politika Ukrainy: problemy i puti modernizacii ” [Budget policy of Ukraine: problems and ways of modernization] , 2nd ed , Economics: world historical experience and modern problems , Stavropol , Russia.

5. Lyuty I.O. (2013) , “ Formation of fiscal policy of economic growth ” , Finance of Ukraine , vol. 10 , pp. 53-59.

6. Babich L.N. (2013) , “ Features of the formation of modern fiscal policy in Ukraine ” , Current problems of the economy , vol . 139, no . 1 , pp . 159-161.
7. Pluzhnikov I.O. (2014) , “ Mechanism of formation of the state budget policy in Ukraine ” Ph.D. Thesis , Finance, money circulation and credit , Sumy , Ukraine.
8. Krisovyi A.I. (2015) , Suchasna paradyhma fiskal'noi polityky Ukrainy v umovakh formuvannia suspil'stva staloho rozvytku [Modern paradigm of fiscal policy of Ukraine in the conditions of formation of a society of sustainable development] , Naukova dumka , Ternopil , Ukraine.
9. Yuri S. (2014) , Vdoskonalennia biudzhetnoi polityky Ukrainy v umovakh zastosuvannia prohramno-tsil'ovoho metodu administruvannia derzhavnykh vydatkiv [Improvement of Ukraine's fiscal policy in the application of the program-target method of administering public expenditures] , Formation of market economy in Ukraine , Sumy , Ukraine.
10. Bogomolova N.I. (2011) , “ Effectiveness of fiscal policy in the system of financial security of the state ” , Effective economy , vol . 2 , no . 11, pp . 126-128.
11. Tarasyuk M.V. (2012) , “ Methodological principles of fiscal policy formation ” , Sustainable development of economy, vol . 5 , no . 15 , pp. 309-313.